

ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด Good Governance in the Management of Temple Subsidies

¹สุนทรา พลไตร, ²กฤษณา รักษาโณม, ³อรชร ไกรจักร์

และ ⁴พระศรีวินยาภรณ์ (สายรุ้ง แดงงาม)

¹Suntara Pontrai, ²Kritsana Raksachom, ³Orachorn Krichackra
and ⁴Phra Srivinayaphon (Sairung Daengham)

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

⁴บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁴ Graduate School, Mahamakut Buddhist University.

¹Corresponding Author's Email: suntratraipon@gmail.com

Received: August 14, 2024; **Revised:** December 10, 2024; **Accepted:** December 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด 2) เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด 3) เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในลักษณะการพรรณนา ผลการศึกษามีดังนี้พบว่า 1) ปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดเกิดจากการปฏิบัติงานโดยมิชอบของบุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ด้วยพฤติการณ์การร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในสำนักงานฯ ตั้งแต่การพิจารณาประมาณ การปลอมแปลงเอกสาร และการหาความสัมพันธ์กับวัดเพื่อร่วมกันทุจริตในการขอเงินอุดหนุนจนถึงการรับโอนเงินทอนวัดตามที่ตกลงกัน อีกปัญหาในวัดคือพระสงฆ์ ไวยาวัจกรและผู้ปฏิบัติงานในวัดขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการเงินการทำบัญชี การจัดการข้อมูลวัดและการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) แนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า หลักความสำนึกรับผิดชอบ และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม การปฏิบัติตนเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม หลักการบริหารจัดการและการปกครอง หลักการประพฤติสุจริต และหลักธรรมราชามาใช้เป็นแนวทางป้องกันการทุจริตในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นธรรมอันพึงประพฤติและเป็นหนทางแห่งความดีงาม 3) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด พบว่า เนื้อหาสาระสำคัญของหลักธรรมาภิบาลและกรอบตัวชี้วัดนำมาใช้ประเมินการปฏิบัติงานและใช้ในกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลควบคู่กับขั้นตอนการวางระบบ

และปรับโครงสร้าง การจัดสรรงบประมาณ การขอเงินและการอนุมัติเงิน การเบิกจ่ายเงิน และการติดตาม ประเมินผลการใช้เงินอุดหนุนวัด ซึ่งจะเห็นได้ว่า จากปัญหาการบริหารจัดการและแนวทางการป้องกันการทุจริตเพื่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติที่ได้ผลสัมฤทธิ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัดจึงควรที่จะนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการเข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดผลของการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดที่ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; การบริหารจัดการ; เงินอุดหนุนวัด

Abstract

The study had the following objectives: 1) to investigate the problems in the management of temple grants; 2) to explore the guidelines to prevent corruption in the management of temple grants; and 3) to develop a model and a process to implement good governance in the management of temple grants. In the study, a documentary research method was applied by analyzing the content and presenting it in a descriptive method. From the study, the following results were found: 1) The problems in the management of temple grants arise from the misconduct of the administrators of the National Office of Buddhism through their collaboration within the organization, which includes approving the budget, falsifying documents, and seeking cooperation partners with the temples to jointly commit corruption in applying for grants, as well as the Khadi Ngoen Thon Wat (change returned by the temples) scheme. Another problem is the lack of knowledge and understanding of the monks, lay ministry, and administrators in the temples in managing accounting, temple data, and community participation; 2) The guidelines to prevent corruption in the management of temple grants include the use of good governance, which includes the rule of law, ethical conduct, transparency, efficiency, participation, accountability, and Buddhist teachings. These Buddhist teachings refer to *Dasarājadhamma* (the tenfold virtue of the king), self-conduct on the path of Dhamma, management and governance, honest behavior, and Dhamma king as the guidelines to prevent corruption in the management of temple grants. These are considered the wholesome course of action that should be practiced; and 3) From the study of developing a model and process for implementing good governance in the management, it is evident that the essence of good governance and indicators should be used to evaluate performance and implement good governance, along with the process of setting up systems and adjusting structures, allocating budgets, requesting and approving funds, disbursing funds, monitoring and evaluating the use of temple grants. This demonstrates that, in terms of management problems and guidelines to prevent corruption, the National Office of Buddhism and temples should integrate good governance with Buddhist teachings to ensure effective and efficient management of temple grants.

Keywords: Good Governance; Management; Temple Subsidies

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาเรื้อรังที่นานาชาตรวมถึงประเทศไทยเองเฝ้าติดตามอยู่ตลอด แต่ปัญหานี้ก็ยังคงเกิดขึ้นทุกแห่งไม่เว้นแม้แต่องค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของสงฆ์อย่าง “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” ในภาพลักษณ์หลายคนคาดหวังว่าหน่วยงานนี้น่าจะโปร่งใสที่สุดในหน่วยงานของภาครัฐ ที่มีความน่าเชื่อถือที่สุด เพราะเป็นการทำงานที่ผูกพันกับคำสอนความเชื่อทางพุทธ

ศาสนา แต่ปรากฏว่าช่วงหลายปีที่ผ่านมาคดี “เงินทอนวัด” หรือคดีการทุจริตเงินอุดหนุนวัดของอดีตผู้อำนวยการสำนักงานฯ กับพวกทุจริตเงินทอนวัด (MGR Online, 2563) อดีตผู้อำนวยการส่วนบูรณะพัฒนาวัดและการศาสนสงเคราะห์ร้ายพิศปกติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2561) ข่าวกาลสิ่งจำคุกอดีตเจ้าอาวาสวัดลานแค 26 ปี อดีตเจ้าคณะอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์และอดีตผู้อำนวยการสำนักงานฯ สมคบทุจริตและฟอกเงินทอนวัดต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ นครสวรรค์ ตากและชุมพรราว 28 ล้านบาท (เดลินิวส์, 2562) และที่สร้างความฮือฮาให้กับสังคมและพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง จากกรณีการตรวจสอบพบทุจริต “เงินทอนวัด” ในกรุงเทพฯ คือ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดสัมพันธวงศาราม และวัดสามพระยา และข้าราชการสำนักงานฯ ร่วมกันทุจริตซึ่งถือเป็นข่าวที่กระทบต่อความรู้สึกและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อองค์พระพุทธรูปศาสนาเป็นอย่างยิ่ง (คมชัดลึก, 2565)

สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์ โดยการเสริมสร้างให้กิจการพระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืน กำหนดนโยบายและมาตรการในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา รวมถึงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา การจัดการวัดร้าง การสนับสนุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในการสนับสนุนพระพุทธศาสนาผ่านโครงการที่เรียกว่า “เงินอุดหนุนวัด” ให้กับวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564)

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีบทบาทสำคัญกับสังคมไทยมายาวนาน เป็นสถานที่ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยมีสำนักงานฯ ทำหน้าที่กำกับดูแลและจัดสรรงบประมาณให้กับวัดที่เรียกว่า “เงินอุดหนุนวัด” เพื่อนำไปใช้ในโครงการตามคำของบประมาณ หากแต่การบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดมีรูปแบบการบริหารเงินที่ไม่มีคุณภาพ กฎหมายระเบียบและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณเงินอุดหนุนวัดเปิดช่องและเอื้อให้บุคลากรของรัฐแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และบุคลากรของวัดอาจมีความรู้ไม่เพียงพอในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด จึงทำให้คนบางกลุ่มใช้วัดเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์หรือแม้กระทั่งวัดเองอาจจะรู้เห็นในการกระทำการทุจริต (ณดา จันทรสม, 2555) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทุจริตเงินอุดหนุนวัดที่เป็นข่าวอื้อฉาวนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับบุคลากรของสำนักงานฯ พระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติงานในวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะทำหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณและอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนให้กับวัดต่าง ๆ จึงควรที่จะบริหารงานและต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ด้วยการตั้งมั่นเป็นองค์กรคุณธรรม “วิถีพุทธ” มุ่งมั่นพัฒนาองค์กรให้มีความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันและพร้อมที่จะรับการตรวจสอบในการปฏิบัติงาน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2566) ในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดตามงบประมาณด้านการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพพระภิกษุสามเณร 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบูรณปฏิสังขรณ์วัด 2) ด้านการเผยแผ่ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา 3) ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กรพระพุทธศาสนา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) และยังสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาในการเป็นศูนย์กลางจิตใจของพุทธศาสนิกชนอีกด้วย ดังนั้น จากปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดจะเห็นได้ว่าวัดมี

ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายในวัดที่ขาดประสิทธิภาพ ด้านพระสงฆ์และคณะกรรมการวัดที่ขาดความรู้ด้านการเงินและบัญชี ด้านระบบการตรวจสอบและการจัดการข้อมูลที่ขาดความโปร่งใสจึงนำไปสู่การประพฤติดมิชอบหรือการทุจริต ซึ่งปัญหาดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการแก้ปัญหาในด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร และด้านระบบการตรวจสอบและการจัดการข้อมูล หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นหลักการบริหารจัดการองค์การที่ดี ประกอบด้วย 6 หลัก ดังนี้ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญสำหรับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันและนำมาใช้ในการบริหารงานอย่างแพร่หลาย ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมให้องค์กรมีศักยภาพและประสิทธิภาพ บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและซื่อสัตย์เพียร อันจะทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง องค์กรที่โปร่งใสตรวจสอบได้ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็น “ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด” ประกอบด้วยปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด แนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด และรูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด เพื่อนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งกับวิทยานิพนธ์เรื่อง ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดใช้วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความ เอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักธรรมาภิบาล รูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาล หลักการบริหารจัดการ การบริหารจัดการเงิน และการทุจริตคอร์รัปชัน และศึกษาหลักธรรมที่พึงปฏิบัติเพื่อนำมาใช้ในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในพระสูตรต้นตปิฎก อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล วิเคราะห์สังเคราะห์และตีความข้อมูลหนังสือ วารสาร บทความ รายงานวิจัยและข่าวที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการทุจริตเงินอุดหนุนวัด แนวทางการการป้องกันและ

ปราบปรามการทุจริตเงินอุดหนุนวัด และข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับหลักทศพิธราชธรรม การประพัตินตั้งอยู่ในธรรม การประพัตินโดยสุจริต หลักของธรรมราชาและกุศลกรรมบถ

ขั้นตอนที่ 3 นำผลการศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์ปัญหาการทุจริตเงินอุดหนุนวัด แนวทางการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตเงินอุดหนุนวัด มานำเสนอเพื่อการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้าง ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ที่มีเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด 2) แนวทางการป้องกัน การทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด และ 3) รูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหาร จัดการเงินอุดหนุนวัดและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจะสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ที่กำหนดไว้ จากนั้นจะเสนอการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด ผลการวิจัยพบว่า 1) การประพัตินทุจริตของบุคลากร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) โดยมีพฤติการณ์เข้าไปติดต่อเจ้าอาวาสวัดในแต่ละจังหวัดเพื่อเสนอ เงินอุดหนุนให้แก่วัดโดยมีเงื่อนไขว่าทางเจ้าอาวาสวัดจะต้องนำเสนอโครงการตาม วัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อบูรณะซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์วัด เพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม และเพื่อการเผยแพร่ดำเนินกิจกรรม ทางศาสนาต่อสำนักงานฯ และเมื่อวัดได้รับอนุมัติเงินอุดหนุนแล้วจะต้องเบิกจ่ายเงินและนำส่งคืนให้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานฯ ซึ่งเรียกกันว่า เงินทอนวัด ในอัตราส่วนตามที่ได้ตกลงกันไว้ซึ่งพบได้จากกรณีการ ร้องเรียนของเจ้าอาวาสวัดจังหวัดเพชรบุรีไปยังกองบังคับการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ (บก.ปปป.) และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) หลังจากพบความผิดปกติของการจัดสรรเงิน งบประมาณเพื่ออุดหนุนในการสร้างวัด ซึ่งวัดต้องทอนเงินสร้างอุโบสถมากถึง 10 ล้านบาท และวัดได้รับเงิน จริงเพียง 1 ล้านบาทเท่านั้น และยังพบว่าปัญหาการบริหารจัดการการเงินภายในวัดอยู่ภายใต้หน้าที่ของเจ้า อาวาสวัด ซึ่งต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำบัญชีการเงินและเจ้าอาวาสอาจรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หากมีผู้ประสงค์ร้ายใช้เป็นช่องทางในการกระทำความผิดได้ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้วัดต้องมีการจัดทำ บัญชีวัด แต่การจัดทำบัญชีวัด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบในการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การขอเป็นวัด พัฒนาและเมื่อมีชาวบ้านร้องเรียนเท่านั้น ไม่ได้มีเป้าหมายเปิดเผยสาธารณะเป็นหลัก(ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ, 2567) 2) ปัญหาจากกระบวนการทำงานที่กลไกของรัฐที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะเมื่อผู้มี หน้าที่ตรวจสอบไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน ส่งผลให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการเงิน อุดหนุนวัดที่ไม่มีคุณภาพ กล่าวคือ มีการของบประมาณอุดหนุนวัดโดยมีการบวงบประมาณเพิ่มจากที่

ต้องการจริง คิดเป็น 1 ต่อ 3 หรือวัดรับเงินอุดหนุนร้อยละ 25 จากนั้นจะต้องเบิกเงินร้อยละ 75 ให้กับบุคลากรสำนักงานฯ (องค์การต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), 2560)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบปัญหา 3) ปัญหาการโอนเงินให้กับทางวัด โดยที่วัดไม่ได้ทำเรื่องร้องของบประมาณเงินอุดหนุน หลังจากนั้นจะมีการเรียกเงินทอนจากวัด (ไทยรัฐทีวี, 2560) ซึ่งปัญหานี้เจ้าหน้าที่สำนักงานฯ เป็นผู้กระทำการทุจริต เนื่องจากกระบวนการพิจารณาขอเงินอุดหนุนที่ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขไว้อย่างชัดเจน จึงส่งผลต่อการปลอมแปลงข้อมูลความต้องการเงินอุดหนุนวัด รวมถึงการร่วมมือกันฉ้อโกงระหว่างบุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับวัดต่าง ๆ (ผู้จัดการออนไลน์, 2560) และ 4) ปัญหาพฤติการณ์ทุจริตเงินทอนวัดมีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันกระทำความผิดและทุจริตเป็นขั้นตอน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงานฯ เป็นที่ปรึกษาและรองผู้อำนวยการสำนักงานฯ เป็นประธานกรรมการ และเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการติดต่อวัด หรือแม้แต่การอนุมัติเบิกจ่ายเงินงบประมาณให้กับวัดที่ไม่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบางแห่งมีการแจ้งข้อมูลเป็นเท็จ การแจ้งจำนวนนักเรียนปริยัติธรรมมากกว่าความเป็นจริง และได้รับเงินงบประมาณส่วนเกินเพื่อนำไปใช้อย่างไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุมัติ (สำนักข่าวอิสรာ, 2563) และ 5) ปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการเงินภายในวัดที่ขาดประสิทธิภาพ ขาดการตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่าย การบังคับใช้กฎหมายเบิกจ่ายงบประมาณหรือกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่สอดคล้องกับปัจจุบัน (นิดาโพล, 2566) ซึ่งพฤติการณ์ทุจริตเงินอุดหนุนวัด สรุปได้ว่ามีผู้เข้าร่วมกระบวนการทุจริตคือ บุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พระภิกษุสงฆ์ และพลเรือน (ไทยพีบีเอส, 2561)

2. แนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด ผลการวิจัยพบว่ามี 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การนำหลักธรรมาภิบาล 6 ประการที่หัวหน้าหน่วยงาน เจ้าอาวาส พระสงฆ์ และผู้ปฏิบัติงานต้องนำมาใช้ในการแก้ปัญหการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานเงินอุดหนุนวัด ได้แก่ (1) หลักนิติธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย (2) หลักคุณธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติที่ความถูกต้อง ดีงาม มีความซื่อสัตย์ สุจริต (3) หลักความโปร่งใส คือ การเปิดเผยข้อมูลที่สามารถในการตรวจสอบได้ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล (4) หลักการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญได้แก่ การตั้งเป้าหมาย การตัดสินใจ การแก้ปัญหา (5) หลักความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบต่อประชาชนและต่อผลประโยชน์ส่วนรวม และ (6) หลักความคุ้มค่า คือ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การมุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยต้องกำหนดให้สำนักงานฯ และวัดปรับปรุงการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลิ้ม, 2546) และแนวทางที่ 2 การนำหลักธรรมาภิบาลของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นแนวทางการป้องกันปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดให้มีระบบการตรวจสอบและการจัดการข้อมูลที่โปร่งใส ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม ได้แก่ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่คลาดจากธรรม (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 8/176/325) 2) การประพฤติตนตั้งมั่นในธรรม ตั้งอยู่ในความถูกต้อง รู้ผิด

ชอบชั่วดี รวมถึงต้องไม่ใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่สูงขึ้น ชื่อเสียง เกียรติยศหรือเงินสินบน ไม่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือมาตรฐานทางศีลธรรม ไม่มีอคติในการทำงานและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ความประพฤติดีปฏิบัติชอบนี้เรียกว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม หากผู้ใดประพฤติตรงข้ามผู้นั้นถือว่าเป็นผู้ไม่ตั้งมั่นในธรรม (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2/256-257/354-355) 3) หลักการบริหารและการปกครองที่ดีของผู้นำประกอบด้วย การปกครองดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมและสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพรวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการประพฤตินิชอบและการทุจริตของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเงินอุดหนุนวัด ดังเช่น พราหมณ์ปุโรหิตได้ให้คำแนะนำวิธีการกำจัดโจรที่เบียดเบียนบ้านเมืองให้กับพระเจ้ามหาวชิตราชด้วยทรงพระราชทานพันธุ์พืชและอาหาร ต้นทุนในการค้าขายและเงินเดือนแก่ข้าราชการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 9/338/131-132) การประพฤตินิชอบโดยสุจริต หมายถึง การประพฤติชอบด้วยกาย วาจาและใจ อันเป็นความประพฤติที่ถูกต้องและดีงาม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 11/305/260) และ 4) หลักธรรมราชา อันเป็นธรรมควรประพฤติของผู้นำที่ใช้ในการดูแลรักษา ปกป้อง และคุ้มครองผู้ใต้บังคับบัญชา ดังเช่น พระราชาทรงรักษา ปกป้องกษัตริย์ผู้ตามเสด็จ กำลังพล พราหมณ์คหบดี ชาวนิคม ชาวชนบท สมณพราหมณ์ สัตว์จำพวกเนื้อและนก ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายโดยธรรม อุบาสกทั้งหลาย อุบาสิกาทั้งหลาย (อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2/14/88) ด้วยการประพฤตินิชอบในหนทางแห่งกุศลกรรมบถ ดังนั้นจึงเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินิคมในกาม การพูดเท็จพูดส่อเสียดพูดคำหยาบพูดเพื่อเจอความไม่พึงประสงค์ของเขา ความไม่คิดร้ายและความเห็นชอบ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 11/347/362-363)

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาและวัด ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างหลักนิติธรรม: ด้วยการวางระบบและปรับโครงสร้างการบริหารงานเงินอุดหนุนวัด: ดำเนินการแบ่งแยกหน้าที่ตามโครงสร้างและความรับผิดชอบ กำหนดวิธีการมอบอำนาจตามตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับเงินอุดหนุนวัด

กระบวนการที่ 2 การสร้างหลักความโปร่งใสและหลักคุณธรรม: ด้วยการสรรหาและจัดตั้งคณะกรรมการ: เริ่มจากการสรรหาและจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาเงินอุดหนุนวัด/ที่ปรึกษา/คณะกรรมการกำกับดูแลวัด คณะกรรมการบริหารวัด ทั้งนี้ คณะกรรมการควรประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ มีความสามารถ คุณสมบัติและคุณลักษณะเฉพาะด้านบริหารจัดการด้านการเงิน รวมทั้งต้องเป็นบุคคลที่ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ยึดถือความถูกต้อง

กระบวนการที่ 3 การสร้างหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วม: ด้วยการจัดสรรและอนุมัติเงินอุดหนุนวัด: ดำเนินการดังนี้ (1) กำหนดจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดสรรและอนุมัติเงินอุดหนุนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้วัดที่ได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน (2) การประชาสัมพันธ์สื่อสารภายในและภายนอกทุกระดับที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไป

ปฏิบัติอย่างทั่วถึง (3) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้สอดคล้องกับความต้องการ กับสภาพใช้จริงและเป็นธรรม โดยใช้หลักการพิจารณาเอกสารประกอบและข้อมูลตามจริงที่เป็นปัจจุบันและ วัดก็ต้องดำเนินการของงบประมาณและใช้งบประมาณเงินอุดหนุนวัดผ่านมติกรรมการวัดที่รับผิดชอบ (4) การสำรวจการรับรู้ถึงความต้องการของวัด และชุมชน ที่ต้องการจะบูรณะวัดแต่ไม่สามารถเข้าถึงงบประมาณเงินอุดหนุนวัดเพราะขาดความรู้ในการจัดทำคำของบประมาณเงินอุดหนุนวัด (5) กำหนดให้วัดต้องมีโครงการที่สะท้อนเป้าหมายและพันธกิจของวัดและวัดผลเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ นำเชื่อถือ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และ (6) จัดทำระบบฐานข้อมูลกลางของวัดรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำคำของบประมาณเงินอุดหนุนวัด การใช้เงินอุดหนุนวัด การติดตามและประเมินผลเพื่อนำเสนอคณะกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับเงินอุดหนุนวัด

กระบวนการที่ 4 การสร้างหลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า: ดำเนินการดังนี้ (1) กำหนดให้วัดจัดทำแบบตอรับเงินอุดหนุน และแบบรายงานการใช้จ่ายเงินอุดหนุนวัดรายงานต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (2) กำหนดให้การเบิกจ่ายเงินอุดหนุนวัดถูกต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแผนงานและเป้าหมาย (3) กำหนดให้มีการพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบร่วมกัน และ (4) กำหนดให้มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด โดยมีการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในทุกตำแหน่งงานตั้งแต่ผู้บริหารลงไปจนถึงผู้ปฏิบัติการทุกระดับ

กระบวนการที่ 5 การสร้างหลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า: การติดตามและประเมินผลการใช้เงินอุดหนุนวัดด้วยการดำเนินการดังนี้ (1) กำหนดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเปิดเผยต่อสาธารณชน (2) กำหนดให้มีการรายงานการใช้จ่ายเงินอุดหนุนวัด การเก็บรวบรวมเอกสารหลักฐานการใช้จ่ายเพื่อการตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน (3) กำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้จ่ายเงินอุดหนุนวัดให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือตัวชี้วัดของโครงการที่กำหนด และจัดทำข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด (4) กำหนดให้มีการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยการเพิ่มมาตรการด้านการจ้องเบาะแส การเปิดช่องทางร้องเรียนโดยให้ทุกภาคส่วนสามารถแจ้งและร้องเรียนปัญหาและกำหนดกระบวนการจัดการเรื่องร้องเรียน/ร้องทุกข์ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเป็นการบูรณาการในการป้องกันการทุจริตเงินอุดหนุนวัด (5) กำหนดการประเมินการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดตามหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กรอบตัวชี้วัดที่กำหนด

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากสภาพปัญหาบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่าปัญหาเกิดจากการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการไม่ได้มาจากการสรรหาหรือคัดเลือกจากทุกภาคส่วน การตัดสินใจอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนขึ้นอยู่กับผู้มีตำแหน่งสูงในสำนักงานพระพุทธศาสนา บุคลากรมีพฤติการณ์วางแผนและแบ่งหน้าที่กันกระทำ

ความผิดและทุจริตเป็นขั้นตอน การแบ่งกลุ่มบุคคลติดต่อไปยังวัดต่าง ๆ ว่าจะมีการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แต่มีเงื่อนไขว่าวัดจะต้องคืนเงินส่วนหนึ่งหรือเรียกว่าเงินทอนวัดแก่สำนักงานฯ ตามที่ตกลงกันไว้ ปัญหาการปลอมแปลงเอกสารเพื่อขอรับเงินอุดหนุน เช่น สำนักงานฯ การจัดทำโครงการขึ้นเองเพื่อขออนุมัติเงินอุดหนุน หรือวัดการแจ้งจำนวนนักเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมมากกว่าความเป็นจริง สอดคล้องกับ ภัทรชัย โชติกวนิชย์ และเสาวลักษณ์ สุขวิรัช พบว่า ปัญหาว่าการของบประมาณเพื่อไปแจกจ่ายกับวัดในชนบทแต่ไม่แจกจ่ายงบจริง ๆ กลับทุจริตเงินไว้เองในสำนักงานพระพุทธศาสนา และงบประมาณเงินอุดหนุนวัดเพื่อพุทธศึกษาหรือการศึกษาของพระเถร พบปัญหาว่าการทำเอกสารของบประมาณให้วัดทั้งที่วัดไม่มีโรงเรียนปริยัติธรรม โดยปัญหาการจัดการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดเกิดจากกระบวนการทุจริตเงินทอนวัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้าราชการสำนักงานฯ เป็นผู้กระทำการทุจริต โดยวัดมีส่วนรู้เห็นและร่วมกระทำผิดด้วยหรือวัดไม่มีส่วนรู้เห็นไม่มีส่วนร่วมกระทำผิด และวัดเป็นผู้กระทำผิดในการทุจริตเงินอุดหนุนวัด (ภัทรชัย โชติกวนิชย์ และเสาวลักษณ์ สุขวิรัช, 2561) นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า วัดยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการวัดและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ วัดขาดระบบงานในการบริหารเงินรับ-จ่ายและระบบบัญชีและการปฏิบัติงานการเงินอย่างเป็นระบบ ไม่มีการเปิดเผยรายงานทางการเงินของวัดให้แก่สาธารณชนได้รับทราบ ไม่มีการตรวจสอบบัญชีปัญหาการตัดสินใจในการบริหารวัดขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเป็นหลัก ทำให้การบริหารวัดขาดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในวัดและประชาชนในพื้นที่ และยังพบว่าผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการวัดทั้งเจ้าอาวาสพระสงฆ์ในวัด ไวยาวัจกร และฆราวาสที่เข้ามาช่วยงานวัด ส่วนใหญ่จะขาดความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเงินวัดและการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับ ฌดา จันทรสม พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการเงินของวัดในประเทศ คือ วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบการจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่าวัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีมีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย และการเผยแพร่ให้สาธารณะรับทราบข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด (ฌดา จันทรสม, 2557) และสอดคล้องกับ นฤพนธ์ เมืองจันทร์ และศิวัช ศรีโกคางกุล พบว่า วัดยังไม่มีรายงานทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการของการจัดทำบัญชีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากวัดจะทำรายงานทางการเงินและเก็บไว้ที่วัด มิได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณะชนได้รับทราบ วัดขาดระบบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดกลไกในการกำกับดูแลที่จะให้มีการบริหารเงินที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการ (นฤพนธ์ เมืองจันทร์ และศิวัช ศรีโกคางกุล, 2019) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อนุชา ช้างน้อย และศรดา สมพอง พบว่า วัดขาดโครงสร้างการบริหารการเงินที่เป็นระบบ กฎหมายที่บังคับให้อยู่ในปัจจุบันให้อำนาจหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาส การไม่มีการรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการเก็บข้อมูลการเงินของวัด (อนุชา ช้างน้อย และศรดา สมพอง, 2562)

2. ผลการศึกษาแนวทางการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด พบว่า มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการป้องกันการทุจริตด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักความสำนึกรับผิดชอบ

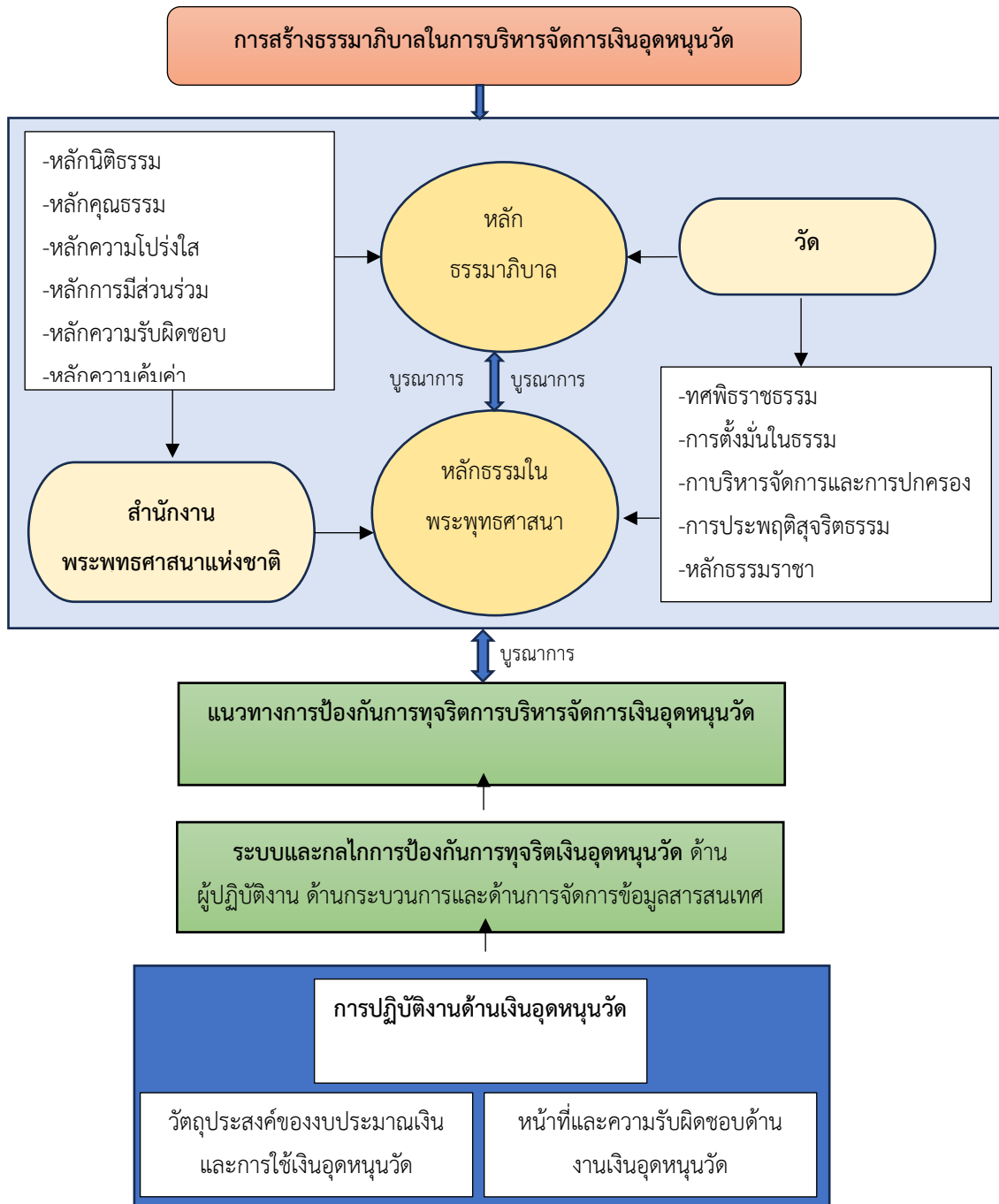
สอดคล้องกับ ปิยะธิดา อภัยภักดิ์ พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหการป้องกันการทุจริต นอกจากจะใช้มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามการทุจริตแล้วนั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี หรือที่เรียกว่าธรรมาภิบาลมาใช้ปฏิบัติกับการบริหารจัดการงานอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561) และแนวทางที่ 2) ผู้วิจัยยังพบว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาใช้คือ หลักทศพิธราชธรรม หลักของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม หลักการบริหารและการปกครองที่ดี หลักการประพฤติสุจริต (กาย วาจาและใจ) และหลักธรรมราชา (กุศลกรรม 10) แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของ วันชัย เมธาอภินันท์ พบว่า แนวทางการป้องกันการทุจริตด้วยการใช้หลักทศพิธราชธรรมทำให้เกิดความละอายบาปเกรงกลัวบาป การมีสติสัมปชัญญะทำให้เกิดความรู้สึกรู้ตัวในขณะที่กระทำการใด ๆ การถือสันโดษทำให้ไม่ปรารถนาเกินไป ไม่อยากได้เกินไป มีความยินดีและพอใจในสิ่งที่ตนมีในสิ่งที่ตนหามาได้โดยชอบธรรมได้ไม่เบียดเบียนใคร การมีขันติทำให้มีความอดทนอดกลั้นต่อความลำบากความเจ็บใจและต้องอดทนต่อกิเลสทั้งหลายที่เข้ามาช่วย และการสมาคมกับสัตบุรุษ คือการคบคนดีมีคุณธรรมยอมนำพาให้เป็นคนดีประพฤติดีสุจริตไปด้วยกัน (วันชัย เมธาอภินันท์, 2563) และนอกจากนี้ ถาวร เศษมะพล และจรัส ลีภา พบว่า แนวทางในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ คือการสร้างความตระหนักรู้และมีส่วนร่วมของบวร ได้แก่ บ้าน วัดและโรงเรียน โดยมีหลักธรรม ดังนี้ หลักอรรถ 3 หมายถึงประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายคือ อัตตัตถะ ประโยชน์ตน ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น และอุภยัตถะ ประโยชน์ส่วนรวม หลักปทานปธาน คือ การช่วยแก้ปัญหาทุจริตเพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข หลักสุจริต คือ นโนสุจริต วจิสสุจริต และกายสุจริต หลักศีล 5 และหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ (ถาวร เศษมะพล และจรัส ลีภา, 2565)

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงิน

อุดหนุนวัด พบว่า ได้เริ่มจากการกำหนดสาระสำคัญและกำหนดกรอบตัวชี้วัดของหลักนิติธรรม ชีววัดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก หลักคุณธรรม ชีววัดการปฏิบัติงานที่ยึดมั่นในความถูกต้องและความดีงามอันพึงปฏิบัติ หลักความโปร่งใส ชีววัดการปฏิบัติงานผ่านคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการเปิดเผยข้อมูลในทุกขั้นตอนที่สามารถตรวจสอบชี้แจงได้ หลักการมีส่วนร่วม ชีววัดการปฏิบัติงานที่ยึดหลักการเคารพความคิดเห็นและการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติงาน จากกรรมการตรวจสอบอิสระหรือผู้แทนจากทุกภาคส่วน หลักความรับผิดชอบ ชีววัดการแสดง ความรับผิดชอบในหน้าที่และการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานไม่ว่าจะส่งผลทางตรงหรือทางอ้อมต่อตนเองและองค์กร และหลักความคุ้มค่า ชีววัดการตอบสนองผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ทั้งส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาอรุณ ปญญารุโณ พบว่า กระบวนการสร้างหลักธรรมาภิบาลเพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้แก่ การตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อมาตรวจสอบ การคัดเลือกผู้ที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีใจเป็นกลางมาทำงานร่วมกันในองค์กร การส่งเสริมสื่อมวลชนให้มีอิสระในการตรวจสอบ การยกเลิกโครงสร้างแบบการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนและควรเปิดพื้นที่ให้กับสังคม และควรปลูกจิตสำนึกและศีลธรรมของคนในองค์กร (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาอรุณ ปญญารุโณ, 2565)

และสอดคล้องกับ พระครูสาธุตวีรญาณ (อยู่สุข) พบว่า การที่หน่วยงานของรัฐและวัดบริหารจัดการพันธกิจของหน่วยงานได้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานควรมีกระบวนการปฏิบัติงานและการวัดประเมินตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมชุมชนและความโปร่งใสในการบริหารจัดการในวัด (พระครูสาธุตวีรญาณ (อยู่สุข), 2015)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปัญหาเงินอุดหนุนวัด แนวทางการแก้ปัญหาการทุจริตเงินอุดหนุนวัดและกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ที่จะได้จากการวิจัย ได้ว่าการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด เริ่มจากหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเงินอุดหนุนวัด ที่จะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการของบประมาณเงินอุดหนุนวัด การอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนวัดและการใช้งบประมาณเงินอุดหนุนวัด มี 3 วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์วัด 2) เพื่อการเผยแผ่ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยผู้ปฏิบัติงานต้องตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสำคัญทั้งผู้มีหน้าที่อนุมัติงบประมาณและผู้ของบประมาณและใช้งบประมาณ ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดมีระบบและกลไกในการปฏิบัติงาน คือ 1) ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้ของบประมาณเงินอุดหนุนวัดและใช้งบประมาณเงินอุดหนุนวัด และผู้อนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนวัด และ 2) กระบวนการ ได้แก่ การของบประมาณเงินอุดหนุนวัด การพิจารณาอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนวัด และการเบิกจ่ายใช้งบประมาณเงินอุดหนุนวัด และ 3) การจัดการข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ ข้อมูลสารสนเทศที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณาของบประมาณ การอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนวัดจะต้องถูกต้อง เชื่อถือได้และผ่านการตรวจสอบตามขั้นตอนโดยผู้รับผิดชอบ ซึ่งในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเงินอุดหนุนวัดนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการกำหนดแนวทางในการป้องกันการทุจริตการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดโดยการศึกษาสาระสำคัญและตัวชี้วัดของหลักธรรมาภิบาล 6 ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาบูรณาการเข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมของนักปกครอง คุณธรรมของผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย หลักทศพิธราชธรรม การประพฤติตนตั้งมั่นในธรรม การบริหารจัดการและการปกครอง การประพฤติสุจริตธรรม และหลักธรรมราชาที่มีหลักการปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ ล้วนแล้วแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และยังเป็นการขับเคลื่อนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัดสู่การเป็นองค์กรคุณภาพ

สรุป

การบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดพบปัญหาสำคัญที่เกิดจากการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระบวนการพิจารณาอนุมัติงบประมาณเงินอุดหนุนวัด และการจัดการข้อมูลสารสนเทศที่ขาดประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะพฤติการณ์การทุจริตเงินอุดหนุนวัดด้วยการทำงานเป็นทีมใช้อำนาจหน้าที่และตำแหน่งงานในการประพฤติมิชอบและมีอีกลักษณะหนึ่งคือการสร้างความร่วมมือกับวัดหรือผู้มีอำนาจในชุมชนร่วมกันทุจริตเงินอุดหนุนวัด โดยการทุจริตประพฤติชอบนี้อาศัยช่องว่างของกระบวนการของงบประมาณเงินอุดหนุนวัดไม่ต้องผ่านการพิจารณาของสำนักงานพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัด ช่องว่างของการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาและอนุมัติงบประมาณและจุดอ่อนของการใช้งบประมาณเงินอุดหนุนวัดและการบริหารจัดการภายในวัด ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวต้องถูกกำหนดมาเป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งภายในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัดโดยต้องมีการทบทวนวิธีการและ

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเงินอุดหนุนวัด ยึดหลักการของวัตถุประสงค์ของการของบประมาณเงินอุดหนุนวัดและสิ่งที่สำคัญคือการคำนึงถึงหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งผู้ที่มีหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติเงินอุดหนุนวัดและผู้ขอเงินงบประมาณอุดหนุนวัด จากนั้นควรนำแนวทางป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาล และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างกระบวนการสร้างธรรมาภิบาลและยกระดับจิตใจของผู้ปฏิบัติงานในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดที่ดีและการนำไปแก้ไขปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบ และประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและการบริหารงานในวัดให้ได้ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โปร่งใสและตรวจสอบได้ และมุ่งให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ปัญหาการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดที่เกิดจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่งานงบประมาณเงินอุดหนุนกระบวนการของงบประมาณเงินอุดหนุนและอนุมัติเงินอุดหนุนและการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัด ดังนั้น สำนักงานกฤษฎามนตรีในฐานะกำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรกำหนดนโยบายและแนวทางให้ความรู้ความเข้าใจด้วยการจัดอบรมสัมมนากับพระสังฆาธิการทุกระดับการปกครองเกี่ยวกับเงินอุดหนุนวัด โดยการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบริหารจัดการการเงินและงบประมาณมาให้ความรู้ได้แก่ การของบประมาณ การเบิกจ่ายงบประมาณ การใช้งบประมาณและการจัดทำรายงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตรงกันและส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โปร่งใสและตรวจสอบได้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาวิจัยประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามหลักธรรมาภิบาล เพราะในผลการวิจัยได้กำหนดกำหนดกรอบตัวชี้วัดตามหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและวัดอย่างเป็นระบบ

2.2 การศึกษาวิจัยการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด เหตุเพราะว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักทฤษฎีที่องค์กรทั่วโลกนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรที่ดี และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงนำสั่งสอนสัตว์โลกให้เป็นผู้ประพตติตนดีงามและเป็นผู้มีปัญญาในการครองตนซึ่งสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการเงินอุดหนุนวัด ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะการบริหารจัดการองค์กรที่ดีคือการนำองค์กรสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาอรุณ ปณฺญารุโณ. (2565). วิธีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐ, *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 2(2), 37-51.
- คมชัดลึก. คอลัมน์สด. (18 กุมภาพันธ์ 2565). ย้อนรอยคดีทุจริต เงินทอนวัด ปมอาบัติปาราชิกพระเถระ 5 รูป 3 วัดดัง, สืบค้น 25 เมษายน 2566 จาก <https://www.komchadluek.net/scoop/499772>
- ณดา จันทร์สม. (2557). การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 54(1), 107-141.
- ณดา จันทร์สม. (2555). *การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย*. รายงานวิจัย. คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เดลินิวส์. ทีมข่าวอาชญากรรม. (18 เมษายน 2562). ทุจริตเงินทอนวัด ศาลสั่งจำคุก พระครูกิตติ 26 ปี. สืบค้น 25 เมษายน 2566 จาก <https://d.dailynews.co.th/crime/704567/>
- ถาวร เศษมะพล และจรัส ลีกา. (2565). มาตรการเชิงพุทธปรัชญาในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 9(2), 116-132.
- ไทยพีบีเอส (Thai PBS). ข่าวสังคม. (20 เมษายน 2561). ย้อนรอยทุจริตเงินทอนวัด เสียหาย 270 ล้านบาท. สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/271759>
- ไทยรัฐทีวี. ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ. (12 มิถุนายน 2560). แฉทุจริต เงินวัด บิ๊ก พศ. อาจมีเฮี้ยว. สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://www.youtube.com/watch?v=-wo-Ws4X4VE>
- นฤพนธ์ เมืองจันทร์ และศิวัช ศรีโกคางกุล. (2019). การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด. *Humanities Social Sciences and Arts*. 12(5), 167-180.
- นิดาโพล (NIDA Poll). ผลสำรวจของนิดาโพล. (26 มีนาคม 2566). การทุจริตเงินอุดหนุนวัด. สืบค้น 22 มิถุนายน 2567. จาก https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=234
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. (2546). *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปิยะธิดา อภัยภักดี. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*. 13(1), 1-12.
- ผู้จัดการออนไลน์. หน้าหลักข่าว. (10 ตุลาคม 2560). เปิดตัวอย่าง รูปแบบบัญชีวัด แบบใหม่ ฉบับ ก.พ.ร. หลัง มส. ไฟเขียว 6 บัญชี เงินรายวัน-เงินฝาก-รายงานประจำปี. สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9600000103668>
- พระครูสาธิตวิริญาณ อยู่สุข. (2015). ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการพันธกิจของวัด. *Journal of Nakhonratchasima College*. 9(2), 92-102.
- ภัทรชัย โชติกวนิชย์ และเสาวลักษณ์ สุขวิรัช. (2561). *การทุจริตเงินทอนวัด*. การค้นคว้าอิสระ. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง (10 สิงหาคม 2542).
- วันชัย เมธาอภินันท์. (2563). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการทุจริตในพระพุทธศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*. 2(2), 29-39.
- สำนักข่าวอิสรา. ไตรศุติ ไตรสรณกุล. ข่าว. ครม. (28 ตุลาคม 2563). *รับทราบข้อเสนอ ป.ป.ช. วาง 5 แนวทาง ป้องกันทุจริตเงินทอนวัด*. สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://www.isranews.org/article/isranews-news/93088-isranews-229-2.html>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. โต๊ะข่าว. (2 สิงหาคม 2561). *ป.ป.ช. แจ้งผลคดีตามคำพิพากษากรณี นายสวัสดิ์ กิตติธีระสิทธิ์*, สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://www.nacc.go.th/category/2018083118464105/list?>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กรมยุทธศาสตร์และแผน สำนักงานเลขาธิการกรม. (2564). *รายงานงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *เกี่ยวกับเรา อำนาจหน้าที่ วิสัยทัศน์ สำนักงานพระพุทธ ศาสนาแห่งชาติ*. สืบค้น (25 เมษายน 2566). จาก <https://www.onab.go.th/page/item /index/id/1>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). *ประกาศเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานและต่อต้านการทุจริต คอรัปชั่นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- องค์การต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), ทีมข่าวเฉพาะกิจ, (28 มิถุนายน 2560). *เงินทอน โมเดลทุจริตบ่อย่ำมใจ คนหนุนหลัง แฉลงโทษเร็ว ลดคนโกง*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2567. จาก <http://www.anticorruption.in.th/2016/th/detail/382/4/เงินทอนโมเดลทุจริตบ่อย่ำมใจ>
- อนุชา ช้างน้อย และศรุตฯ สมพงษ์. (2562). ความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา, *วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์*. 6(10), 5890-5907.
- MGR Online. ทีมข่าวอาชญากรรม. ข่าวอาชญากรรม. (19 พฤษภาคม 2563). *จำคุก “พนม” อดีต ผอ.สำนักพระพุทธฯ กับพวกทุจริตเงินทอนวัดอีกคนละ 13 ปีเศษ คืบเงิน 21 ล้านบาท*. สืบค้น 25 เมษายน 2566. จาก <https://mgronline.com/crime/detail/9630000052306>